

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК: 376 (477)(092)

Бондар В.І., Синьов В.М.

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДЕФЕКТОЛОГ ІВАН ПАНАСОВИЧ СОКОЛЯНСЬКИЙ (1889-1960рр.)

Стаття присвячена життю, освітньо-організаційній і науково-педагогічній діяльності видатного українського вченого-дефектолога І.П. Соколянського. Розглянуто витоки його становлення як фахівця в галузі сурдопедагогіки, виникнення професійного інтересу до проблем виховання дітей з комплексним порушенням сенсорного розвитку – сліпоглухих. Узагальнені основні результати організаційно-управлінської, викладацької та науково-методичної діяльності І.П. Соколянського у харківській (1923-1939рр) та московській (1939-1960рр) періоди. Зокрема, наголошується на методологічному значенні ідей І.П. Соколянського для сучасної спеціальної педагогіки та психології компенсаторно-корекційного розвитку.

Ключові слова: Іван Соколянський, дефектолог, дефектологія.



Українська «Енциклопедія освіти» визначає І.П. Соколянського (1889-1960) як «відомого українського педагога, дефектолога, організатора освіти і науки» [5, с. 833]. Якщо виокремити з усіх зазначених напрямів освітньої, наукової, організаторської діяльності І.П. Соколянського дефектологічний аспект його професійного життя, то є абсолютно вагомими підстави назвати його не просто «відомим», а видатним вченим і практиком, єдиним з дефектологів усього радянського періоду, хто був відзначений Державною премією СРСР за наукові досягнення (разом з його учнем О.І. Мещеряковим). Про це йдеться у іншій статті «Енциклопедії освіти», присвяченій науковим, зокрема філософським, засадам спеціальної педагогіки (дефектології): «Концепція навчання сліпоглухонімих дітей, розроблена і блискуче втілена в практику видатним українським вченим І. Соколянським, неодноразово використовувалася філософами (Е. Ільєнков,

Ф. Михайлов та ін.) для розуміння загальних механізмів становлення людської особистості і свідомості» [5, с. 864]. На методологічне значення досліджень І.П. Соколянського в галузі навчання і розвитку глухих дітей, виконаних в Україні ще у 20-30 роки 20 століття, неодноразово звертав увагу Л.С. Виготський, а технологічні здобутки і організаційні компоненти компенсаторно спрямованої освіти дітей з комплексними сенсорними вадами, що здійснювалася у Харкові в той час під керівництвом І.П. Соколянського, оцінювалися авторитетними зарубіжними колегами зі США, Англії, Франції та інших країн, як найефективніші в світі.

Саме як дефектолог тридцятирічний І.П. Соколянський з відкриттям у 1920 році Київського Вищого інституту народної освіти імені М.П. Драгоманова був запрошений штатним викладачем цього навчального закладу одночасно з адміністративною роботою у керівних освітянських органах. З липня 1921 року він як доцент кафедри педології та сурдопедагогіки факультету соціального виховання КІНО, читає курси «Вступ до сурдопедагогіки», «Сурдопедагогіка», «Методика навчання глухонімих», надає консультативно-методичну допомогу практичним працівникам спеціальних закладів.

Цікаво звернутися до передумов становлення І.П. Соколянського як людини, відданої справі навчання, виховання, формування особистості при суттєвих порушеннях сенсорних функцій, перш за все слуху. Він народився 26 березня 1889 р. в станиці Донській Краснодарського краю (тепер районний центр) у великій козацькій сім'ї. Його нянькою була глуха дівчина, і він вивчив через спілкування з нею жестову мову. Закінчивши Кубанську вчительську семінарію у 1908 році, продовжив навчання на

педагогічному відділенні природничо-історичного факультету Санкт-Петербурзького психоневрологічного інституту, який закінчив у 1913 р. Будучи студентом він проявляв великий інтерес до знань в галузі природничих, медичних і педагогічних наук. Під впливом прослуханих лекцій, які викладали відомі фахівці в галузі фізіології та лікувальної педагогіки І.П. Павлов, Б.М. Бехтерев, А.А.Крогіус, М.Д. Недлер, О.П. Негаєв та інші, додатково поглиблював дефектологічну компетентність на сурдопедагогічних курсах при Петербурзькому училищі глухих, де познайомився з досвідченим сурдопедагогом, інспектором цього навчального закладу М.М. Лаговським, на волонтерських засадах опікувався різними категоріями дефективних дітей, в тому числі й сліпоглухоними. Жадаба до медико-педагогічних знань здійснювала великий вплив на формування його гуманістично-педагогічного світогляду та науково-дослідну діяльність у подальшому.

Професійно-практичну сурдопедагогічну діяльність І.П. Соколянський розпочав в Україні – з 1910 по 1919 роки (з перервою у 1914-1917 рр. на військову службу) працював викладачем у Олександрівському хуторі-училищі для глухих дітей, де і написав свої перші статті (зокрема «Про навчання українських глухонімих рідної мови», 1910). У 1919 році І.П. Соколянський заснував школу для глухих дітей в м. Умані. З переїздом до Києва у 1920 р. І.П. Соколянський брав активну участь у розвитку педагогічної науки в Україні і створення системи навчання аномальних дітей. Працюючи на управлінських посадах у системі Наркомосу, крім дефектологічних питань, сприяв вирішенню загально педагогічних проблем соціального виховання, зокрема організації дитячого і молодіжного руху, боротьби з дитячою безпритульністю тощо. У цьому ж році він очолює Київське управління вищих навчальних закладів, а в 1921 р. почав працювати в апараті Наркомосу УСРР. Згодом очолює Науково-методичний комітет управління соціального виховання Наркомосу УСРР, обирається членом Центрального бюро дитячого комуністичного руху при ЦК ЛКСМУ. Залучення І.П. Соколянського до управлінської діяльності в галузі освіти як професійно досвідченого, науково перспективного, громадсько активного спеціаліста було цілком виправданим. У ці роки Соколянський не просто познайомився з педагогічною елітою України, але й з видатними людьми, з якими довгі роки в подальшому активно співпрацював (А.С. Макаренко) і перебував у постійному дружньому спілкуванні – це, перш за все, видатний український письменник, всесвітньо визнаний кінорежисер-класик Олександр Петрович Довженко. На час їх знайомства О.П. Довженко, який, до речі, закінчив Глухівський учительський інститут, працював завгоспом у відділі народної освіти. Є підстави вважати, що щирій дружбі двох видатних діячів вітчизняної культури сприяв не тільки широкий спектр спільних інтересів, а й палка любов до України.

У 1923 році Наркомос України разом з усім урядом передислокаціювався до м. Харкова. Як відповідальний співробітник Наркомосу переїхав до нової столиці і І.П. Соколянський, де продовжував також і викладацьку діяльність на посаді позаштатного професора ХІНО (з 1927 р.). За його ініціативи у 1923 р. при педагогічній лабораторії дослідної станції Управління соціального виховання організується відділ, а потім спеціальна школа-клініка сліпоглухонімих, на базі якої діти з комплексними порушеннями слуху і зору не тільки знаходили притулок та одержували певний рівень виховання, а й проводилася науково-дослідна робота з найактуальніших проблем дефектології, пов'язаних з навчанням, вихованням і розвитком дітей такої категорії.

Аналізуючи реальний стан навчально-виховної роботи в школі, І.П. Соколянський вказував на окремі недоліки, які мали місце в методиках навчання глухих. Вагомим недоліком тогочасних систем навчання глухих учнів він вбачав у тому, що жодна з них не формує у дітей зазначеної категорії потребу користуватися звуковою словесною мовою у процесі спілкування, що негативно позначається на всебічному розвитку особистості таких дітей. Сформувати цю потребу, стверджував Іван Панасович, можна за умови використання ланцюгової методики, специфіка якої полягає в тому, що матеріал для читання добирається не довільно, спонтанно, а у певний спосіб. Читання за цією методикою починається не зі звуків, слів чи фраз (як це робиться у масовій школі), а з цілих груп фраз з виконанням учнями відповідних дій з наступним переходом після багаторазового повторення до звуків і слів. При цьому процес злиття звуковимови з читанням з губ настає пізніше.

Вже на перших етапах становлення вітчизняної системи спеціальної освіти увага дефектологів зосереджувалася не на дефекті як такому і боротьбі з його наслідками, а на пошуках засобів посилення

соціальної спрямованості навчально-виховної роботи з дефективними дітьми, пристосування їх до життя, на розробку найважливішої і специфічної проблеми дефектології – теорії корекції і компенсації порушень у їхньому розвитку.

У цьому контексті Іван Панасович зробив вагомий внесок у розвиток теорії сурдопедагогіки та практики навчання глухих учнів. Значну увагу він надавав питанням навчання таких дітей рідної мови, використанню жестової і дактильної мови в навчальному процесі, навчанню читання з губ за розробленою ним ланцюговою методикою. У наукових працях він розкрив власну точку зору на проблеми соціального виховання, виховання у дітей дисциплінованої свідомої поведінки.

Початок харківського періоду діяльності І.П. Соколянського пов'язаний, як згадувалося вже, з відкриттям установ для навчання сліпоглухонімих дітей. Як зазначав М.Д. Ярмаченко, харківські дефектологи стояли на тих позиціях, що суть початкової роботи з сліпоглухонімими полягає не в навчанні їх словесної мови, а насамперед у виробленні у них безпосередніх відносин з тим матеріальним середовищем, в якому вони перебувають. Організація так званих «вихідних навичок» у сліпоглухонімих – ось те основне, з чого треба починати роботу з ними [8, с. 272].

Одночасно з цим (16 жовтня 1922р.), за ініціативи І.П. Соколянського створюється Харківський лікарсько-педагогічний кабінет, завдання якого полягали у обстеженні аномальних дітей, у вивченні їх особливостей і можливостей інтелектуального розвитку. Багато уваги відводилося підвищенню якості педагогічної роботи в закладах для дефективних дітей. Співробітники кабінету проводили значну роз'яснювальну роботу серед населення, вивчали передовий досвід роботи спеціальних шкіл, сприяли впровадженню його у педагогічну практику, проводили курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників

З організаційно-управлінською, викладацькою та науково-дослідною діяльністю І.П.Соколянського у Харківський період пов'язані такі результати:

- методологічно зміцнилися позиції щодо переважаючого вирішального значення соціальних факторів, перш за все організованої освітньої допомоги, у «олюдненні», соціалізації дитини як особистості, навіть при найбільш складних структурах дефектного розвитку;

- теоретично і практично значущою для всіх галузей дефектології стає досвід І.П. Соколянського щодо продуктивності поєднання у дослідженнях та при розробці технологій рефлексологічного та культурологічного підходів з орієнтацією на мотивацію діяльності дітей, детермінованою їх соціально значущими для особистості компенсаторними потребами;

- в Україні була розгорнута мережа лікарсько-педагогічних кабінетів, де під керівництвом провідних професорів здійснювалася комплексна діагностика відхилень у розвитку дітей, визначалися ефективні шляхи компенсаторно-корекційної роботи з ними, враховуючи зумовлені нозологією типологічні особливості, проводилися консультації педагогів та батьків тощо;

- привернена увага до важливості «технологічного» забезпечення психолого-педагогічної роботи з особливими дітьми, доведена необхідність орієнтуватися не тільки на закономірності їх розвитку, навчання і виховання, спільних з нормою, але й на якісні особливості поведінки, діяльності, психічних станів, для поліпшення яких необхідні спеціальні умови, особливі методичні та технічні засоби, спеціально підготовлені кадри;

- створена і реалізована новаторська методика формування мовленнєвої діяльності глухих дітей т.з. «ланцюговим методом», яка не гальмує, а навпаки посилює загальний інтелектуальний і соціальний розвиток дитини;

- по-справжньому революційна для дефектологічної науки і практики створена І.П.Соколянським система навчання і виховання сліпоглухонімих дітей, високо оцінена в усьому світі, про що зокрема свідчать, численні експертні оцінки провідних зарубіжних спеціалістів, які порівнювали, зокрема, результати і особливості роботи І.П. Соколянського за його системою зі сліпоглухою дівчинкою Ольгою Скороходовою (в майбутньому – відомим вченим і письменницею) та іншими вихованцями Харківської школи-клініки для сліпоглухонімих дітей та досвід роботи американського спеціаліста Анни Суліван зі сліпоглухою Елен Келлер.

Значного розвитку набув зміст вищої освіти та підвищення кваліфікації сурдопедагогів, перш за все, за рахунок насичення новою інформацією курсів сурдопедагогіки, психології глухої дитини,

спеціальних методик виховання, навчання і розвитку дітей з вадами слуху та ін.

Ці та інші проблеми навчання, виховання та розвитку аномальних дітей одержали висвітлення, обґрунтування та узагальнення в працях І.П. Соколянського: «Об обучении украинских глухонемых детей родному языку» (1910г.); «Соціальні та біологічні моменти в дитячому русі» (1924р.); «Школа и детское движение» (1925г.); «Про поведінку особистості» (1925р.); «К проблеме организации поведения» (1926г.); «Усвоение слепоглухонемым ребенком грамматического строя словесной речи» (1959г.); «Обучение слепоглухонемых детей» (1962г.); «Некоторые особенности слепоглухонемых детей до поступления их в школу-клинику» (1962г.) та ін.

За активної участі І.П. Соколянського у цей період були здійснені організаційні заходи, що сприяли розвитку української педагогічної та дефектологічної науки. Зокрема, у квітні 1926р. постановою Державного науково-методичного комітету Наркомоса УРСР у Харкові створюється Український науково-дослідний інститут педагогіки, одним із організаторів і керівником якого був І.П.Соколянський. А у 1930р. там же відкрився Інститут дефектології Наркомосу України, який проводив активну роботу щодо впровадження в Україні загального обов'язкового навчання дітей з порушеннями зору, слуху та розумового розвитку. Досліджувалися також питання про причини дитячої дефективності, їх походження, порядок комплектування шкіл учнями, методи і зміст навчання.

Вчений проникливо орієнтувався у найбільш актуальних і перспективних освітянських проблемах, про що свідчить, зокрема, передбачення у змісті роботи Харківського лікарсько-педагогічного інституту фізичної дефективності, відкритого у 1930 р. на базі шкіл для глухонімих і сліпих дітей, директором якого у 1931 р. був призначений І.П. Соколянський, вивчення питання сумісного навчання фізично-дефективних серед нормальних дітей (сучасною мовою – інклюзивної освіти).

Політичний режим сталінських репресій, що, на жаль, панував у 30 роки в радянській Україні, торкнувся і сфери освіти: наукові дискусії переростали у каральні дії; чимало діячів педагогічної науки абсолютно несправедливо були позбавлені волі. Двічі це торкнулося і І.П. Соколянського: у 1933 та 1937 р. І.П. Соколянського було заарештовано за доносами, які звинувачували його у «буржуазному націоналізмі», «лженауковій діяльності», «належності до української контрреволюційної організації». В перший раз (1934 р.) звільненню з ув'язнення сприяло втручання О.М. Горького, який високо цинив досягнення українського професора у вихованні сліпоглухих, був особисто знайомий з ним та з Ольгою Скороходовою, переписувався з ними. Після першого звільнення з тюрми І.П. Соколянський переходить до Українського інституту експериментальної медицини, куди переводить і лабораторію для сліпоглухонімих, яку згодом було реорганізовано в клініку. Тут він завідує відділом експериментальної психофізіології і клінікою сліпоглухонімих та одночасно працює професором Харківського медичного університету. Після другого звільнення з тюрми (1939 р.) І.П. Соколянський переїхав до м. Москви, де його запросили на роботу в Науково-дослідницький Інститут спеціальних шкіл і дитячих будинків Наркомоса РРФСР (у подальшому НД Інститут дефектології АПН РРФСР), в якому він працював на посаді завідувача відділом сурдопедагогіки (з 1941р. до 1947р.), а з 1947 – лабораторією сліпоглухонімоти. Одночасно він працював директором базової спеціальної школи для глухонімих до кінця свого життя.

Під керівництвом та за активної участі вченого його вихованка сліпоглуха Ольга Скороходова досягла високого рівня розвитку. Отримавши середню освіту, вона добре опанувала звукову і писемну мову, стала поетесою, захистила кандидатську дисертацію. Її книги перекладено багатьма мовами. Проведені нею дослідження охоплювали найскладніші проблеми психології і спеціальної педагогіки. Високу оцінку діяльності І.П. Соколянського та розробленій ним системі навчання і виховання сліпоглухонімих дітей дали делегати Міжнародного конгресу фізіологів, які у 1935р. відвідали клініку сліпоглухонімих у Харкові.

Значну увагу І.П. Соколянський приділяв конструюванню спеціальних технічних приладів для навчання глухих, сліпих і сліпоглухонімих дітей, які сприяли більш активному залученню їх до самостійного життя. Так, зокрема він створив «читальну машину» для сліпоглухонімих дітей – апарат для читання звичайного шифру, удосконалений варіант якого використовується і в сучасній шкільній практиці.

У 1980 році Іван Панасович (посмертно) та його учень і послідовник А.І. Мещеряков за розробку

і впровадження високоефективної системи навчання, виховання і розвитку сліпоглухонімих дітей були нагороджені Державною премією СРСР з науки і техніки. За методикою І.П. Соколянського та його учня А.І. Мещерякова працює в м. Загорську єдиний в світі навчальний заклад – спеціальний дитячий будинок для сліпоглухонімих дітей, який і сьогодні є науковою лабораторією Інституту корекційної педагогіки РАО, у якому проводяться комплексні дослідження найскладніших проблем навчання і виховання сліпоглухонімих дітей.

Зв'язок з Україною, перш за все з психологами, медиками, дефектологами Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького до самої смерті (1960р.) І.П. Соколянський не переривав, активно сприяючи, насамперед, становленню і розвитку відомих українських наукових шкіл сурдопедагогіки, тифлопедагогіки (М.Д. Ярмаченко, Р.Г. Краєвський, Н.Ф. Засенко, Г.М. Кобернік, Е.П.Гроза, І.С. Моргуліс послідовники яких Л.І. Фомічова, М.К. Шеремет, Є.П. Синьова, С.В. Федоренко, К.О. Глушенко продовжують плідно працювати у теперішньому НПУ імені М.П. Драгоманова. За свідченням дослідників життя і творчості І.П. Соколянського [2, с.52], він підготував понад двадцять учених-педагогів та психологів високої кваліфікації (кандидатів, докторів наук, професорів).

Основні роботи І.П. Соколянського:

- Соціальні і біологічні моменти в дитячому русі / Шлях освіти, 1924.
- Про так зване читання з губ глухонімими, – «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки», Харків, 1926, №2.
- Про ланцюгову методику навчання глухонімих усної мови – «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки», Харків, 1930, №1.
- Буквар для індивідуального навчання дорослих глухонімих. – К.: «Радянська школа», 1959.
- Несколько замечаний о слепоглухонемых и об авторе этой книги. В кн.: Скороходова О.Н. Как я воспринимаю и представляю окружающий мир, - М., 1956.
- Обучение и воспитание слепоглухонемых / под. ред. И.А. Соколянского, А.И. Мещерякова. – М., 1965.

Використана література:

1. **Выготский Л.С.** Собрание сочинений: В 6-ти т. Т.5. Основы дефектологии / под ред. Т.А. Власовой. – М.: Педагогика, 1983. – 368 с. С. 42, 45-47, 109, 324, 347.
2. **Єфименко Н.І., Соколянський І.П.:** віхи життя і педагогічної творчості // Дефектологія. – 1998. - №3 – с. 52-55.
3. **Марочко В., Хіллінг Г.** Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929-1941) – К.: Наук. світ, 2003. – с. 111-123.
4. **Орлов А.** Внесок І.П. Соколянського в становлення та розвиток теорії і практики навчання сліпоглухих дітей у Харківській школі-інтернаті для сліпих дітей // Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки: Збірник наукових праць. Вип. 5, Вид. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006 – с. 80-88.
5. **Синьов В.М.** Спеціальна педагогіка // Енциклопедія освіти / Гол. ред. В.Г. Кремень - К.: Юрінком Інтер, 2008.-1040 с., С. 863-866.
6. **Сухомлинська О.В.** Соколянський Іван Панасович // Енциклопедія освіти / Гол. ред. В.Г. Кремень - К.: Юрінком Інтер, 2008.-1040 с., С. 833-834.
7. **Шевченко О.** Внесок І. Соколянського в справу підготовки дефектологічних кадрів в Україні (1920-1930 рр.) // Дефектологія, 2009. - №4. С. 45-48.
8. **Ярмаченко М.Д.** Історія сурдопедагогіки – К.: «Вища школа», 1975. 432 с., С. 269-274.

References

1. **Vygotskij L.S.** Sbranie sochinenij: V 6-ti t. T.5. Osnovy defektologii / pod red. T.A. Vlasovoj. – M.: Pedagogika, 1983. – 368 s. S. 42, 45-47, 109, 324, 347.
2. **Yefymenko N.I., Sokolyans"kyj I.P.:** vixy zhyttya i pedahohichnoyi tvorchosti // Defektolohiya. – 1998. - №3 – s. 52-55.
3. **Marochko V., Xillinh H.** Represovani pedahohy Ukrayiny: zhertyv politychnoho teroru (1929-1941) – K.: Nauk. svit, 2003. – s. 111-123.
4. **Orlov A.** Vnesok I.P. Sokolyans"koho v stanovlennya ta rozvytok teoriyi i praktyky navchannya slipohluxyx ditej u Harkivs"kiy shkoli-internati dlya slipyx ditej // Social"no-psyholohichni problemy tyflopedahohiky: Zbirnyk naukovyx prac". Vyp. 5, Vyd. NPU imeni M.P. Drahomanova, 2006 – s. 80-88.
5. **Syn"ov V.M.** Special"na pedahohika // Encyklopediya osvity / Hol. red. V.H. Kremen" - K.: Yurinkom Inter, 2008.-1040 s., S. 863-866.
6. **Suxomlyns"ka O.V.** Sokolyans"kyj Ivan Panasovych // Encyklopediya osvity / Hol. red. V.H. Kremen" - K.: Yurinkom

Inter, 2008.-1040 s., S. 833-834.

7. **Shevchenko O.** Vnesok I. Sokolyans"ko ho v spravu pidhotovky defektolohichnykh kadriv v Ukrayini (1920-1930 rr.) // Defektolohiya, 2009. - №4. S. 45-48.

8. **Yarmachenko M.D.** Istoriya surdopedahohiky – K.: «Vyshha shkola», 1975. 432 s., S. 269-274.

Бондарь В.И., Синёв В.Н. Выдающийся украинский дефектолог Иван Афанасьевич Соколянский

Статья посвящена жизни, организационно-образовательной и научно-педагогической деятельности выдающегося ученого-дефектолога И.А. Соколянского. Рассмотрены истоки его становления как специалиста в области сурдопедагогики, возникновения профессионального интереса к проблемам воспитания детей с комплексными нарушениями сенсорного развития – слепоглухих. Обобщены основные результаты организационно-управленческой, преподавательской и научно-методической деятельности И.А. Соколянского в харьковский (1923-1939гг) и московский (1939-1960гг) периоды. В частности, акцентируется методологическое значение идей И.А. Соколянского для современной специальной педагогики и психологии компенсаторно-коррекционного развития.

Ключевые слова: Иван Соколянський, дефектолог, дефектологія.

Bondar V., Synov V. Outstanding Ukrainian defectologist Ivan Sokolyansky

The article is devoted to the life, organizational, educational and scientific-pedagogical activity of outstanding defectologist Ivan Sokoliansky. The beginnings of formation as a specialist in the field of surdopedagogics, the emergence of professional interest to the problems of education of children with complex disorders of sensory development - deafblind. It summarizes the main results of the organizational-administrative, teaching and scientific-methodical activity in Kharkov (1923-1939gg) and Moscow (1939-1960gg) periods. It emphasizes the importance of Ivan Sokoliansky's methodological ideas for modern special education and psychology compensatory and corrective development.

Keywords: Ivan Sokolyansky, defectologist, defectology.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2017 р.

Статтю прийнято до друку 06.10.2017 р.

УДК: 376-056. 34:159.98

Дмітрієва О.І.

**КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

У статті автор розкриває значення комплексного підходу до процесу реабілітації дітей з особливими освітніми потребами, висвітлює основні аспекти змісту діяльності фахівців, які здійснюють комплексний підхід до реабілітації учнів сучасного навчального закладу.

Автор засвідчує, що проблеми дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі із наслідками дитячого церебрального паралічу, необхідно вирішувати комплексними методами. На сьогодні у Кам'янець-Подільському багатопрофільному навчально-реабілітаційному центрі розроблено комплексний підхід до реабілітації вихованців.

Автор наголошує на тому, що звернення батьків дитини у заклад, це – важливий крок у процесі подальшого життя дитини. Проте дуже відповідальним етапом є комплексний підхід до реабілітації дитини в умовах закладу, яка включає обстеження дитини на засіданнях психолого-медико-педагогічної комісії центру, фіксацію стану розвитку вихованця та спостереження за динамікою розвитку із внесенням коректив; робота з дитиною медиків, психолога, дефектолога, соціального педагога, логопеда, вчителя лікувальної фізкультури, педагогів закладу. Особливе значення має тісна співпраця усіх фахівців реабілітаційного блоку з батьками і близькими до вихованців людей, їх активна позиція щодо реабілітації власної дитини.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, комплексний підхід, навчально-реабілітаційний центр, співпраця.

Сучасні зміни у спеціальній освіті, зумовлені різноманітністю видів і форм навчання дітей з особливими освітніми потребами, призводять до впровадження нових підходів у організації навчально-виховного та реабілітаційного процесу. Одним із важливих завдань, що постає перед сучасними навчальними закладами для дітей з особливими освітніми потребами, – забезпечення